

Sjelden fugl i Kabul

Frozan Esmati er en av svært få psykologer i Afghanistan. Med stort pågangsmot utformer hun sin rolle i psykisk helsevern.

TEKST:

Anne Hertzberg

FOTO:

Malin Lager

PUBLISERT 1. juni 2007

FJELLBY: Afghanistans hovedstad, Kabul, ligger i en trang dal langs elven Kabul, høyt i fjellene før Khyber-passet.

I september 2006 startet jeg ny jobb i Afghanistan, som rådgiver for utvikling av tjenester for funksjonshemmede i Helsedepartementet. Første umiddelbart positive overraskelse var en lys levende ung psykolog, Frozan Esmati. Hun er utdannet i Malaysia og jobber i departementet for mental helse. Som det sømmer seg en ung og ugift afghansk jente, kom hun til intervjuavtalen vår med dobbel anstand, bror og svoger, og med tildekket hode.

Måtte flykte

Hun er ikke mer enn 25 og fikk sin MA ved University of Malaya i 2005. Som mange afghanere har hun en omtumlet bakgrunn på grunn av krig og borgerkrig. – Familien

min kommer fra Badakshan, en vill og fjellrik provins i nordøst. Selv vokste jeg opp i Kabul og bodde der til jeg gikk i 6. klasse, forteller hun. – Da fant familien det best å dra ut av landet. I motsetning til mange andre hadde vi et sted å dra, fordi min far hadde arbeidet i Kina. I Beijing ble jeg og søsknene sendt på iransk skole for å holde på morsmålet vårt. Dari, det ene av de to afghanske nasjonale språkene, er ikke mer forskjellig fra farsi enn norsk er fra svensk. Da Esmati kom tilbake på feltarbeid et år før hun var ferdig psykolog, hadde hun bare besøkt Afghanistan en eneste gang på over ti år, en uke før Taliban inntok Kabul.

For å komme inn på det kinesiske medisinstudiet måtte Esmati først lese kinesisk i over to år. I stedet valgte familien å flytte til Malaysia. En årsak til det valget var at de så på landet som et demokrati, og basert på islam. Her satte Esmati også opp medisin som første valg, men kom inn på psykologi, som var andrevalget, og likte seg stadig bedre på det, på tross av at familien heller syntes hun skulle startet på økonomifag.

Studie om kvinner

Sin Master's Thesis ønsket Esmati å ta på kvinners mentale helsesituasjon i Afghanistan. Hun utførte en klinisk studie, dels med strukturerte spørreskjemaer og dels med kvalitative intervjuer. Hun valgte ut kvinner mellom 20 og 57 år som var innlagt på indremedisinske avdelinger ved fem sykehus i Kabul, 47 til en pilotstudie og 214 i endelig utvalg. Studien hennes heter *PTSD, loss, depression, anxiety and psychosomatic symptoms among post-war Afghan women*.

– Jeg gjorde innholdsanalyse av intervjuene for å vise prevalens av symptomer på PTSD, angst, depresjon og psykosomatiske tilstander. Jeg fant at 80 prosent hadde symptomer på angst og depresjon, mens 34 prosent hadde symptomer på PTSD. Det var en positiv korrelasjon mellom symptomer og opplevelse av tap. Mange av kvinnene var internt fordrevne, eller hadde vært flyktninger i nabolandene og mistet alt de eide, og enda viktigere, mistet mange av sine nærmeste under krigene. Mange av kvinnene sa de ønsket å dø, sier Esmati. Organisasjoner, som Medica Mondiale og Caritas, som arbeider med henholdsvis voldsutsatte kvinner og utdanning i psykososial rådgivning, har funnet en høy tendens til selvskadning og suicidal atferd hos denne gruppen. Oftest oppgir disse kvinnene årsaker i familien, ikke sjelden svigerfamilien, som gjør at de mister alt håp og ofte setter ild på seg selv. Dette er stort sett unge kvinner.

Ønsker klinisk arbeid

Etter at studien var ferdig og mastergraden var oppnådd, ønsket Esmati å komme tilbake til Afghanistan og Kabul og utvikle seg videre i klinisk arbeid. Studien hadde tent henne på dette. – Jeg tenkte å spesialisere meg i psykoterapi, og bygge opp en virksomhet hvor jeg kunne være økonomisk uavhengig av familien min. I stedet for å reise ut av landet vil jeg prøve å bygge noe opp i Afghanistan, i alle fall hvis situasjonen ikke forverrer seg her i landet.

Som nyutdannet psykolog var det ikke lett å få relevant jobb, forteller Esmati. – Jeg kunne få administrative oppgaver i humanitære organisasjoner, men jeg ønsket ikke å

forlate feltet mental helse. Til slutt fikk jeg en stilling på et psykiatrisk sykehus i Kabul, hvor det bare er leger uten spesialitet i psykiatri, og pleiere. Å komme inn her som ung og profesjonell kvinne med nye ideer har ikke vært lett. Ofte blir Esmati møtt med at «vi har 20 års erfaring, så kom ikke her!»

Andre kliniske jobbmuligheter er private klinikker for avvenning av rusmisbrukere, som innlegges i opp til ti dager, uten noe oppfølging. – Jeg skulle gjerne bidra til å bygge opp et bedre tilbud for denne gruppen, sier hun. – Min kliniske praksis i dag består i å møte hjelpsøkende pasienter en gang i uken på et rådgivingscenter, sammen med en av de få legene i landet som har en del psykiatriutdanning. Dette er et tilbud i regi av organisasjonen Caritas.

Jobber uten lønn

Ved siden av sin faste jobb på det psykiatriske sykehuset, med den vanlige lønnen for statsansatt, 50 \$ per måned, arbeider Esmati som en slags frivillig, uten lønn, i enheten for mental helse i Helsedepartementet. Her får hun støtte og oppmuntring, ikke minst fra kvinnelige leger i rådgiverstillinger. Hun trives med å bidra til utvikling av feltet mental helse. – Vi skal utarbeide treningspakker i psykisk helse for de som arbeider i primærhelsetjenesten, men også for de som vil spesialisere seg. Målgruppen er leger og «community health workers». Det finnes ikke psykologer utenom meg å bygge opp videreutdanning for, sier hun. Nå er hun i gang med å utarbeide nytt treningsmateriale i psykososial rehabilitering, som skal brukes i helsetjenesten og i programmer for funksjonshemmede. EC-program for funksjonshemmede har kunnet lønne henne i seks måneder for dette, men her var det også motstand blant ledende gubber i departementet: Hvorfor skulle en ung dame plutselig få god lønn?

UNG PSYKOLOG: Som student skrev
Frozan Esmati (25) om posttraumatiske

symptomer hos kvinner i det krigsherjede Afghanistan.

Møter fordommer

Det var ikke lett å komme tilbake til Afghanistan som ung og høyt utdannet kvinne, i et fag som nesten ingen kjenner. De eneste kursene i psykologi ved universitetet i Kabul er pedagogisk psykologi ved pedagogisk institutt. Personlig og sosialt var det ikke lett å tilpasse seg etter mange år i land der kvinner har en friere stilling. I Kina og Malaysia kunne hun bevege seg mye mer på egen hånd, og kjøre bil selv. Her blir hun lett satt merkelapp på, som enslig, ung og utdannet. – Jeg får spørsmål om hvorfor jeg som er ung kvinne, skal ha betydningsfulle jobber. Det kan være stressende. Likevel trives jeg best i hjemlandet mitt. Jeg ser muligheter både yrkesmessig og når det gjelder å utvikle meg videre i faget mitt. Kanskje kan jeg skaffe meg en PhD-grad per langdistanse – online?

Kabul, Afghanistan

Språk: Dari (afghansk persisk) 50 %, pashtu 35 %, tyrkisk språk (mest usbekisk og turkmenisk) 11 %, samt 30 mindre språkgrupper (4 %)

Innbyggertall: Ca. 3 mill.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 44, nummer 6, 2007, side 774-775

TEKST:

Anne Hertzberg

FOTO:

Malin Lager

